

Motion till riksdagen

1989/90:N331

av Kent Lundgren och Carl Frick (båda mp)

Pappers- och massaindustrins energiförbrukning

Bakgrund

Den svenska pappers- och massaindustrin är stor och mäktig och tillhör våra största basnäringar. Dess del av det svenska exportnettot är också tämligen omfattande, varför det vid första anblicken kan synas värdefullt att uppmuntra och stimulera till utvidgning av dess verksamhet.

Det bör dock vara intressant att botanisera en smula i denna svenska teknikgren och dess totaleffekter på:

- beslutsprocessen,
- arbetsmarknaden,
- glesbygdsberoendet,
- konsumtionsmönsterpåverkan,
- ekologin,
- energin och
- överlevnaden av jordens arter – inkl. människan

Beslutsprocessen i samhället

Branschen har på grund av sin storlek förmågan "att ta för sig" i samhällets beslutsprocess, varför man t.ex. fick statsmakten att för ett antal år sedan gå ut och jaga skogshönderna till en ökad avverkning via ekonomiska styrmedel – istället för att öka de svenska råmaterialpriserna, så att det blev lönsamt att avverka.

Arbetsmarknaden

Branschens storlek har också fått oss alla att tro att den är en mycket viktig faktor i den svenska arbetsmarknaden. Men tittar man på dess "netto-sysselsättning" i antal arbetade timmar per produktions-ton, så upptäcker man snabbt att det handlar om en typisk processindustri som är kapital-, anläggnings- och energiintensiv, men fattig vad gäller sysselsatt arbetskraft.

Avverknings-, hanterings- och transportarbetstimmar skall inte branschen tillgodoräkna sig, eftersom detta är en sär-arbetstid som uppstår oavsett vem som förbrukar råvaran i sin process.

Däremot är dessa industrianläggningar ofta sysselsättningstunga på de orter de finns och det är tydligt hur den gamla bruksandan och dess mentalitet, att skapa lokalsamhälleberoende, lever kvar på många av dessa orter.

Dessa kommuners politiker misslyckas oftast att bryta beroendet, eftersom man inte vill/kan ta till sig annan industri och därmed skapa konkurrens om arbetskraften, ty då kan man stöta sig med bruksledningen, dvs. makten. Alltså finns ofta bara serviceföretag till bruket på platsen.

Konsumtionsmönsterpåverkan och ekologin

Branschen har också kraftfulla muskler vad gäller marknadsföringen. varför det svenska samhället i dag är okränt och ohotad världsmästare när det gäller pappersförbrukningen per capita. Vad innebär då detta ?

Jo, även om ett papper framställs aldrig så miljövänligt, så har det i sin transporter, hantering och process ändå påverkat miljön med t.ex. sina stora kalhyggen, förbrukat fossila och nedsmutsande bränslen vid råvarans transport till bruket – som oftast har ett mycket stort råvaruförsörjningsområde – förbrukat högvärdesenergi i tillverkningsprocessen, släppt ut spillvärme och restprodukter i sin närmiljö och bidragit till att sopbergen får växa – inte minst via emballage-industrin, som ofta är en sidogren i näringen; exempel är mjölkförpackningar och alla engångs-ytteremballage av kraftpapper, som endast delvis återanvänds i processen.

Dessutom har marknadsföringen fått konsumenterna att använda papper där tidigare andra och flergångsanvändningsbara artiklar var i bruk; t.ex. hushållspapper, blöjor, servietter, dambindor, putstrasor, torrtorkning inom industrin och efter biltvätt samt fönsterputsning och många, många andra användningsområden.

Energien och överlevnadsbetingelserna för jordens arter – inkl människan

En processindustri förbrukar i regel stora mängder fossil energi samt oftast också kärnkraftsel och detta är också fallet inom papper och massa, även om man i regel också tar tillvara åtskilligt av råvarans innehåll av bark och lignin och omvandlar detta till värme-energi.

Denna branschens funktion i energiprocessen är kanske ändå den mest intressanta aspekten ur nationalekonomisk synvinkel. Det fossila bränslebranschen använder bidrar till växthuseffekten och dess el-behov bromsar kärnkraftavvecklingen.

Men det viktigaste! Även om man använder delar av råvaran i sin egen energiprocess – såsom bark och lignin – så är det ändå en högvärdig och förnyelsebar energiråvara man förbrukar till produkter, som man själv skapat en behovsmarknad för!

Sammanfattning

Pappers- och massaindustrin är en bransch som har en automatisk strävan mot storskalighet och ägarkoncentration. Den har en tillväxtautomatik in-

byggd i sin struktur, som i sin nuvarande utformning och inriktning strävar tvärsen mot överlevnadsvillkoren för jordens arter. Den påverkar konsumtionsmönstret negativt. Den är inte netto-arbetsintensiv och har därför ingen avgörande betydelse ur sysselsättningssynpunkt. Den är energi-intensiv och är ett hinder för riksdagens tre-udds-mål inom energiplaneringen; kärnkraft-utvecklingen, sparandet av de sista Norrlandsälvarna och uppbromsningen av växthuseffekten. Den förbrukar en högklassig och förnyelsebar energiråvara. Den har stora energibesparingsmöjligheter, som ännu inte är utnyttjade.

Möjligheter och krav för pappers- och massaindustrin

- Tillväxtönskemålen inom denna branch skall ställas mot krav på ökat sparande, såväl vad gäller energi-, som råvaruåtgång.
- Det första kravet på branschen skall vara att ingen concern fr.o.m. 1992 får öka sin träråvaruförbrukning i fortsättningen, med mindre än att man årligen återplanterar 10 % mer än man förbrukar.

Denna ökning av återplanteringen bör så långt möjligt ske på i dag "sterila" – men tidigare trädbevuxna – områden. Det gäller med andra ord att stoppa ökenutbredning och rehabilitera de skövlade regnskogarna i u-länderna och därmed återställa jordens lungor.

Endast hälften av denna överskottsåterplantering skall få göras med arter som är avsedda för skogsbruk och u-landet ifråga skall ha en rimlig avkastning av värdet på denna del av projekten.

Denna andra hälften av överskottsplanteringen skall ske med arter som så nära som möjligt överensstämmer med den tidigare växtligheten i området och målsättningen skall vara att återställa den flora och fauna som en gång fanns där. Företagen skall ha ekonomiskt ansvar för att denna urflora överlever i minst fem år och därefter övertas ansvaret av det aktuella u-landets egna myndigheter, med stöd av SIDA eller lämpligt FN-organ som Sverige stödjer ekonomiskt.

- Sverige bör sträva efter att i FN:s och andra internationella organs regi få till stånd övergripande överenskommelser i världen, som reglerar alla pappers- och massaföretag på samma sätt. Staten kan gärna stödja Greenpeace och andra opinionsskapande "grönaktiga" rörelser för att skapa folkopinion i motsträviga länder med internationell trähandel och/eller u-landsavverkning – exempelvis i Japan.
- Det andra kravet är en sänkning av energiåtgången i den svenska pappers- och massabranschen fr.o.m. 1992 med 3 % per år i 15 år framåt och det gäller de rena produktionsanläggningarna för papper och massa – infrastrukturen i branschen får ej räknas in i detta. Energibesparingen skall vara av samma slag som den idag förbrukade, dvs. 3 % av elenergin och 3 % av fossil energi skall "lämnas tillbaka" till samhället. Dessa mål kan uppnås via sparande, dvs. förbättrad hushållning och mindre energikrävande metoder. De kan också nås via produktion av energi: t.ex. genom:
 - att generera upp spillvärme från processen till hetvatten för fjärrvärme till uppvärmning av närmsta samhälle,
 - att bygga och driva lågtemperaturturbiner med spillvärme för att generera elström till nätet.

- att bygga anläggningar för förnyelsebar energi, såsom biogas-, vind- och solkraftverk,
 - att sponsra effektiviseringsombyggnad av egna och/eller andras vattenturbinanläggningar, eller
 - att bygga och driva miljövänliga skovelhjulsgeneratorer – utan miljöförstörande uppdamningar – i strömmande vatten.
- Motsvarande besparings- och/eller produktionskrav för energi bör succesivt ställas på övriga storförbrukande basnäringar i landet.

En utredning bör göra en snabb utvärdering av de ovan skissade förslagen och återkomma med lagförslag till regering och riksdag, så att Sverige så snabbt som möjligt kan ge sitt bidrag till FN:s mål för att minska växthus-effekten och för att snarast lägga den egna grunden för avvecklingen av kärnkraften.

Hemställan

Med hänvisning till vad som i motionen anförts hemställs

1. att riksdagen begär att regeringen skall tillsätta en utredning med uppgift att komma med förslag till åtgärder i motionens anda vad gäller a) att återplantering skall ske i u-land av minst 10 % mer skog än den årliga råvaruförbrukningen hos den svenska pappers- och massa-industrin och på dennas bekostnad, b) att hälften av återplanteringen bör vara "urskog", c) att rimlig avkastning skall lämnas till u-landet på den planterade produktionskogsdelen, d) att det ekonomiska ansvaret för återplanterings överlevnad bör bäras i minst fem år av pappers- och massaföretaget,

2. att riksdagen hos regeringen begär en utredning i syfte att åstadkomma en energisänkning med ca 3 % per år inom pappers- och massaindustrin vad gäller fossila bränslen och el,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att medverka till att internationella regler via FN, eller liknande organisationer, skapas för världens pappers- och massa-industri vad gäller råvaruproduktion och återplantering enligt "den svenska modellen",

4. att riksdagen begär att regeringen även låter den i motionen föreslagna utredningen komma med förslag till åtgärder i motionens anda vad gäller att utarbeta motsvarande energisparplan för övriga storförbrukare.

Stockholm den 25 januari 1990

Kent Lundgren (mp)

Carl Frick (mp)